

บทที่ ๑

กฎหมายไทยดั้งเดิม

กฎหมายไทยดั้งเดิมอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ สมัยด้วยกัน คือ สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น กฎหมายในแต่ละสมัยมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปตามสภาพสังคมในสมัยนั้น ๆ เนื่องจากกฎหมายและสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่กัน ดังนั้นการศึกษากฎหมายของแต่ละสมัยจึงจำเป็นต้องรู้สภาพความเป็นมาในสังคมนั้นประกอบไปด้วย

กฎหมายสมัยกรุงสุโขทัย

เมื่อพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยขึ้นใน พ.ศ. ๑๙๘๑ (ค.ศ. ๑๓๓๘) นั้น นอกจากจะทรงปราบศัตรูภายนอกแล้ว พระองค์ยังต้องทรงทำนุบำรุงความสงบสุขและความเป็นระเบียบภายในราชอาณาจักรอีกด้วย พระองค์ได้ทรงบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้ในแผ่นดินคนรุ่นหลังสามารถรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยกรุงสุโขทัยได้โดยอาศัยศิลาจารึกเป็นสำคัญ ดังนั้นในการศึกษากฎหมายสมัยกรุงสุโขทัย ผู้ศึกษาก็ต้องอาศัยศิลาจารึกเป็นหลักฐานสำคัญคู่กัน

หลักฐานที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมาย ข้อห้ามหรือข้อบังคับซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยกรุงสุโขทัย ปรากฏครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ (ค.ศ. ๑๒๘๓) ซึ่งเป็นปีที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าก่อนหน้า พ.ศ. ๑๘๒๖ นั้น ชาติไทยไม่มีกฎหมายใช้ เพราะกฎหมายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับสังคมนุชย์ ดังนั้นกฎหมายไทยในสมัยก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษร

ไทยซึ่งคงจะเขียนด้วยภาษาอื่น หรืออาจจะมียู่ในรูปจารีตประเพณี สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า กฎหมายไทยในสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์คงเขียนด้วยภาษาขอมหรือภาษา สันสกฤต หรืออักษรคฤห์แปลร้อย^๑

อำนาจในการออกกฎหมายในสมัยกรุงสุโขทัยอยู่ที่พ่อเมือง หรือ ประมุขของราชอาณาจักร ประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจ ในการตรากฎหมายซึ่งบังคับใช้ได้ดำเนินตลอดมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนกระทั่งยุคแห่งการ ปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบตะวันตกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว อำนาจในการตรากฎหมายจึงได้กระจายไปให้รัฐมนตรีสภาบ้าง^๒

ลักษณะกฎหมายสมัยกรุงสุโขทัย

สังคมในสมัยกรุงสุโขทัยไม่ซับซ้อนเท่ากับสังคมสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองราชอาณาจักรอยู่ในลักษณะบิดากับบุตร กฎหมายในสมัยกรุงสุโขทัยจึงมีลักษณะเหมือนข้อบังคับในครอบครัว คือ เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เป็นข้อบัญญัติที่กล่าวถึงอำนาจในการ ปกครองของประมุขแห่งราชอาณาจักร และสิทธิเสรีภาพของประชาชน กฎหมายสมัยกรุงสุโขทัยได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนไว้อย่างกว้าง

^๑สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ, ตำนานกฎหมายไทยและประมวลคำบรรยายทางนิติศาสตร์, (พระนคร: ไทยเซซม, ๒๔๕๓), หน้า ๒.

^๒กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร, เอกสารกระทรวง ยุติธรรม รัชกาลที่ ๕ หมายเลข บ ๑๓/๘ "บันทึกเรื่องนิติมนตรีสภา".

ขวางเป็นอันมาก เช่น การไม่เก็บภาษีผ่านด่าน และการมีเสรีภาพในการค้า ดังจะเห็นได้จากข้อความในศิลาจารึกหลักที่ ๑ คำนที่ ๑ ซึ่งมีใจความว่า

"เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้คือ เจ้าเมืองบเอาจากอบในไพร่ลูทาง.... เพื่อนจูงวัวไปค้า ชีมาไปขาย ใครใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้ำทองค้ำ ไพร่ฟ้าหน้าใส"

ศิลาจารึกหลักที่ ๑ คำนที่ ๒ มีความตอนหนึ่งว่า "...สร้างป่าหมากป่าพลู ทั่วเมืองนี้ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ ป่าดงก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แกมัน" ข้อความในศิลาจารึกหลักที่ ๑ คำนที่ ๒ นี้ นักกฎหมายในสมัยปัจจุบันถือว่าเป็นการบัญญัติคุ้มครองสิทธิในที่กิน^๑ อันแสดงให้เห็นว่ากฎหมายในสมัยกรุงสุโขทัยคำนึงถึงสิทธิของประชาชนเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้กฎหมายสมัยกรุงสุโขทัยยังมีบทบัญญัติอีกหลายลักษณะ เช่น กฎหมายมรดก กฎหมายวิธีพิจารณาความ กฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ กฎหมายเกี่ยวกับเชลยศึก กฎหมายเกี่ยวกับการอพยพชาวต่างประเทศ กฎหมายเกี่ยวกับการทำสงคราม และกฎหมายลักษณะโจร

กฎหมายสมัยกรุงสุโขทัยได้รับอิทธิพลจากกฎหมายอินเดียไม่น้อยทีเดียว เพราะราชอาณาจักรสุโขทัยเป็นราชอาณาจักรที่สถาปนาขึ้นท่ามกลางอาณาจักรเก่าที่มีวัฒนธรรมความเจริญสูงมาก่อน เช่น อาณาจักรทวารวดี และอาณาจักรขอม วัฒนธรรมของมอญและขอม ล้วนแต่ได้อิทธิพลมาจากอารยธรรมอินเดียทั้งสิ้น ดังนั้นราชอาณาจักรสุโขทัยจึงได้รับอิทธิพลอินเดีย

^๑ขุนประเสริฐสุภมาตรา, "แนวความเห็นโดยย่อเกี่ยวกับกฎหมายสมัยสุโขทัย", คำบรรยายสัมมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัย พ.ศ. ๒๕๐๓, (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดคีวีพร, ๒๕๐๓), หน้า ๑๐๖.

โดยผ่านทางมอญและขอม กฎหมายลักษณะโจรในศิลาจารึกที่ขุขพบ ณ วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ (ค.ศ. ๑๙๓๒) ได้แสดงให้เห็นว่ากฎหมายในสมัยกรุงสุโขทัยได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์ของอินเดียอย่างชัดเจน กฎหมายลักษณะโจรได้กล่าวถึงการกระทำที่เรียกว่าเป็นโจรและการกำหนดโทษคนหนึ่งไว้ว่า

"อนึ่งไซ้ร้มนั้ผู้ใด....ใหญ่
สูงและบ สง่คืนข้าท่าน และไว้
....เลย ว่าท่านจัก
....ควยในชนาน ในราช
ศาสตร์ ธรรมศาสตร์ แล
ละท่านจักสอดสินไหม คุจคง
ขโมยอันลักคนท่าน แลไปพัน
เอาออกจากเมืองนั้นแล และ
หนีไปไว้ในกลางเมือง"^๑

การกำหนดโทษเช่นที่ว้านี้เป็นไปในทำนองเดียวกับพระไอยการลักษณะโจรในกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งบัญญัติกฎหมายเลียนแบบมาจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์ของอินเดีย เมื่อราชอาณาจักรอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓ - ๒๓๑๐) (ค.ศ. ๑๓๕๐ - ๑๗๖๗) ซึ่งสถาปนาขึ้นหลังราชอาณาจักรสุโขทัยได้รับอิทธิพลทางกานกฎหมายจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์ของอินเดียเป็นอันมาก ดังนั้นกฎหมายสมัยกรุงสุโขทัยก็น่าจะได้รับอิทธิพลดังกล่าวด้วย

^๑"ศิลาจารึกลักษณะโจร", ประชุมศิลาจารึก ภาค ๓, (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป.), หน้า ๒๘.

กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา

ขณะที่ตอนเหนือของคาบสมุทรมอินโดจีนเป็นที่ตั้งของราชอาณาจักรสุโขทัย ตอนใต้ก็มีชนชาติไทยหลายพวกอพยพลงมาเรื่อย ๆ พวกที่อ่อนแอไม่สามารถรวบรวมกันตั้งเป็นอาณาจักรได้ ก็รวมกับพวกที่เข้มแข็งซึ่งตั้งเป็นอาณาจักรขึ้น ในระยะเวลาดังกล่าวนั้นพระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงสามารถสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานีได้ใน พ.ศ. ๑๘๙๓ (ค.ศ. ๑๓๕๐) และกรุงศรีอยุธยาได้ดำรงฐานะเป็นราชธานีของไทยจนถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ (ค.ศ. ๑๗๖๗) นับเป็นเวลานานถึง ๔๑๗ ปี มีกษัตริย์ปกครองสืบต่อกัน ๓๓ พระองค์

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถในเชิงการปกครองมาก พระองค์ทรงเป็นทั้งนักรบ นักการทูต และนักนิติศาสตร์ในเรื่องกฎหมายนั้น พระองค์ทรงโปรดให้มีการรวบรวมและการเขียนกฎหมายขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรก^๑ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ต้นฉบับกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ถูกทำลายเสียหายมาก เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ การศึกษาเรื่องกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงต้องอาศัยหลักฐานที่ปรากฏในกฎหมายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นสำคัญ เนื่องจากในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงโปรดให้มีการชำระและรวบรวมกฎหมายขึ้น ตามพระราชปรารภของพระองค์แม้จะไม่กล่าวถึงกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาไว้โดยตรง แต่ก็มีการกล่าวถึงโบราณราชนิติประเพณี และพระไอยการอันกษัตริย์โบราณทรงบัญญัติไว้เป็นบรรทัดฐาน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อพูดถึง

^๑รอง ศยามานนท์, คำเนนิ เลชะกุล และวิลาสวงค์ นพรัตน์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาแผนดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ถึงแผนดินพระนเรศวรมหาราช, (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตร, ๒๕๑๒), หน้า ๑.

กฎหมายโบราณที่กษัตริย์ทรงบัญญัติไว้ ย่อมเป็นที่เข้าใจกันว่า เป็นกฎหมาย
ของกรุงศรีอยุธยา^๑ ดังนั้นกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
โปรดให้ชำระใน พ.ศ. ๒๓๔๗ (ค.ศ. ๑๘๐๔) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า
กฎหมายตราสามดวงนั้น จึงเป็นกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นส่วนใหญ่
โดยอาศัยกฎหมายตราสามดวงนี้ คนรุ่นหลังจึงสามารถศึกษากฎหมายสมัย
กรุงศรีอยุธยาได้

ลักษณะกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา

กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยามีลักษณะซับซ้อนกว่ากฎหมายสมัยกรุง
สุโขทัย และเป็นคัมภีร์กฎหมายที่แท้จริงว่า กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา
มีรากฐานมาจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์หรือคัมภีร์ธรรมสัจถัมของอินเดีย ซึ่ง
คนไทยมาดัดแปลงเพิ่มเติมใหม่อีกหลายประการ เราอาจแบ่งกฎหมายสมัย
กรุงศรีอยุธยาออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ส่วนหนึ่ง
และราชศาสตร์อีกส่วนหนึ่ง

ก. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์

เมื่อแรกสถาปนากรุงศรีอยุธยานั้น อิทธิพลของคัมภีร์ธรรมศาสตร์
ปรากฏอย่างชัดเจนในกฎหมายของชาติต่าง ๆ ในคาบสมุทรอินโดจีน คัมภีร์
พระธรรมศาสตร์ของกฎหมายไทยมีได้รับมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์
ของอินเดียโดยตรง แต่รับมาจากมอญซึ่งเจริญรุ่งเรืองและเป็นใหญ่มาก่อน

^๑ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, กฎหมายสมัยอยุธยา, (พระนคร:
ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร, ๒๕๑๐), หน้า ๓.

โดยพระภิกษุมอญไคแปลต้นฉบับคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤตออกเป็นภาษาบาลี^๑ และไทยไคแปลคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของมอญเป็นภาษาไทยอีกต่อหนึ่ง และยอมรับเป็นที่แน่นอนว่าแต่ละชาติได้คัดแปลงคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของอินเดียนั้นให้เหมาะสมกับจารีตประเพณีนิยมและชีวิตความเป็นอยู่ในบ้านเมืองของตน

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์แบ่งออกได้เป็น ๒ ตอน คือ

(๑) เค้ามูลแห่งบทพระธรรมศาสตร์เป็นตำนานที่เล่าถึงการเกิดของพระคัมภีร์ตามลักษณะพราหมณ์ มีใจความถึงความเป็นมาของโลกมนุษย์ว่า เติมโลกนี้ไม่มีคนอาศัยอยู่ แรกคลื่นไอนินทอมขึ้นไปถึงพรหมโลก พวกพรหมก็เหาะลงมากินสิ่งที่เกิดขึ้นจากดิน และกลายเป็นมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีจำนวนมากขึ้น การแตกแยกค่านิยมความคิดเห็นจึงมีเพิ่มขึ้น จึงได้ตกลงกันหาผู้ไคผู้หนึ่งสมมุติขึ้นให้เป็นหัวหน้า เรียกว่า สมมตราช พญาสมมตราชมีอำนาจยิ่งใหญ่ซึ่งมีบุตรชื่อภทรและมนุสสาร รับราชการและเฉลียวฉลาดทั้งคู่ได้พิจารณาตัดสินคดีเป็นที่พอใจแก่ราษฎรเป็นอันมาก ต่อมามนุสสารเกิดน้อยใจในการที่ราษฎรติเตียนการวินิจฉัยเรื่องไร้แดง จึงหลบไปบวชเรียน จนจบอภิญญาห้าสมบัติแปด มีวิชาความรู้สูง สามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ และได้ไปยังขอบจักรวาล ไปพบบทพระธรรมศาสตร์ปรากฏอยู่บนกำแพงจักรวาล จึงได้จำกลับมาทูลพญาสมมตราชถึงหลักการปกครองบ้านเมืองและการพิจารณาความ ตั้งแต่นั้นมาการปกครองบ้านเมืองก็ดีขึ้น เพราะมีพระธรรมศาสตร์เป็นหลักคุ้มครอง^๒

^๑พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานกฎหมายไทย, (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๕), หน้า ๑๘.

^๒พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภพิทยากร, เรื่องพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงฟื้นฟูวัฒนธรรม, (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๐), หน้า ๓๘ - ๓๙.

(๒) ตัวบทพระธรรมศาสตร์ถือว่าเป็นแม่บทของเรื่อง และมีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นความรู้ที่มนูสารได้มาจากขอบเขตจักรวาล พระราชกำหนดกฎหมายที่พระมหากษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยาทรงบัญญัติขึ้น ต้องท้าวความถึงตัวบทพระธรรมศาสตร์บทนี้ทั้งสิ้น ตัวบทพระธรรมศาสตร์ได้อธิบายลักษณะของตุลาการที่ถือว่าควรปราศจากอคติ ๔ อย่างคือ ลำเอียงด้วยความรัก ลำเอียงด้วยความหลง ลำเอียงด้วยความโกรธ และลำเอียงด้วยความเขลา นอกจากนี้ยังกล่าวถึงหลักที่ตุลาการพึงระลึก และปฏิบัติในการพิพากษาพิจารณาคดีซึ่งมีทั้งหมด ๒๔ ประการ มนูสารได้แบ่งกฎหมายออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. กฎหมายที่กล่าวถึงวินัยของผู้พิพากษา อำนาจศาล และระเบียบวิธีพิจารณาความอันเป็นกฎหมายที่ผู้พิพากษาต้องใช้ ซึ่งเรียกว่า มุลคดีแห่งการพิพากษาระลาการ มี ๑๐ ประการด้วยกัน

๒. กฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้ระงับข้อพิพาทระหว่างราษฎร และเป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้เป็นตัวข้อในการกำหนดกฎหมายขึ้นใช้บังคับภายหลัง มนูสารได้กล่าวถึงมุลคดีแห่งบุคคลที่เกิดวิวาทกันไว้ ๒๔ ประการ^๑

ข. ราชศาสตร์

กฎหมายของบ้านเมืองจะมีแต่เฉพาะพระธรรมศาสตร์เป็นกฎหมายหลักหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "มุลคดี" อย่างเดิวนั้นไม่เพียงพอสำหรับสังคมและความคิดเห็นของประชาชนในแต่ละสมัยซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีข้อบังคับอื่น ๆ ซึ่งเรียกว่า "สาขาคดี"

^๑ พระวรภักดีพิบูลย์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (พระนคร: โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, ๒๔๘๕), หน้า ๑๕ - ๑๘.

ควบคุมไปกับมูลคดี ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจเต็มที่ในการออกกฎหมายเพื่อให้เหมาะสมกับประเพณี ความนิยม และความเจริญของบ้านเมือง พระราชโองการและพระราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์นี้เรียกว่า พระราชศาสตร์ ซึ่งรวมอยู่ในพระธรรมนูญ

พระราชศาสตร์สืบเนื่องมาจากกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยในกรณีคดีที่พระองค์เห็นว่าไม่เที่ยงธรรมหรือเป็นคดีที่ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ พระองค์จะทรงโปรดให้มีการร่างกฎหมายขึ้นโดยให้พรหมณ์หรือปุโรหิตหรือลูกขุนรับมาร่างเป็นกฎหมาย แล้วนำขึ้นทูลเกล้าถวายเพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมาย ซึ่งเรียกว่า พระราชศาสตร์ เพื่อให้พระราชศาสตร์มีความศักดิ์สิทธิ์ คำปราชญ์ของกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงโปรดให้ตราขึ้นจึงได้กล่าวอ้างถึงบทบัญญัติในพระธรรมนูญเป็นทำนองแสดงการเกี่ยวเนื่องกัน พระราชศาสตร์เปลี่ยนไปตามรัชกาล เพราะเป็นพระราชวินิจฉัยของกษัตริย์แต่ละพระองค์ ดังนั้นเมื่อพระองค์สวรรคตไปพระราชวินิจฉัยย่อมหมดอายุไปด้วย เว้นแต่พระมหากษัตริย์องค์ใหม่จะทรงถือตามพระราชวินิจฉัยของกษัตริย์พระองค์เดิม

พระธรรมนูญและราชศาสตร์ต้องประกอบซึ่งกันและกัน จึงจะเป็นกฎหมายที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะแม้ว่าพระธรรมนูญจะมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นมูลฐานของราชศาสตร์ก็ตาม แต่พระธรรมนูญก็อาจเป็นหมันได้หากพระมหากษัตริย์มิได้ทรงเป็นพระราชธุระจัดให้บทบัญญัติในพระธรรมนูญได้รับการเคารพและปฏิบัติตามด้วยวิธีต่าง ๆ ที่พระองค์มีพระราชอำนาจที่จะ

ใช้ได้

วิธีออกกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา

การออกกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยามีวิวัฒนาการเป็นชั้นลำดับ
ดังนี้ คือ

ชั้นที่ ๑ เมื่อแรกตั้งกฎหมาย ทำเป็นประกาศพระราชกฤษฎีกา
บอก วัน เดือน เหตุผล และพระราชนิยม เช่น พระราชกำหนดเกล้า
พระราชกำหนดโคลม และกฎหมายพระสงฆ์

ชั้นที่ ๒ เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาเป็นจำนวนมากยากแก่การค้นหา
จึงตั้งทอนพระราชกฤษฎีกาเกล้า คงไว้แต่ใจความสำคัญ

ชั้นที่ ๓ เพื่อจัดระเบียบกฎหมายเกล้าให้สะดวกแก่พวกตุลาการ
จึงทำการชำระกฎหมายรวบรวมกฎหมายเกล้าจัดเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะความ
คิดเหตุผลและวันที่ออกกฎหมาย คงไว้แต่ใจความซึ่งเป็นพระราชนิยมเรียงเข้า
ลำดับเป็นมาตรา^๒

กฎหมายสมัยอยุธยาจะขึ้นต้นด้วย ศุภมัสศุ บอกวัน เดือน ปี แล้ว
บรรยายความว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ไหน เสด็จประทับอยู่ ณ
พระที่นั่งใด ได้มีผู้ใดนำกรณีพิพาทขึ้นร้องเรียนขอพระบรมราชวินิจฉัย และ
พระองค์ทรงเห็นอย่างไร จึงให้ตราเป็นกฎหมายขึ้น ดังเช่น พระไอยการ
ลักพาลูกเมียท่าน ซึ่งออกในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ได้ขึ้นต้นว่า

๑. แลงกาศ์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม ๑, (พระนคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, ๒๔๗๕), หน้า ๕๐.

๒. รอง ศยามานนท์, คำเนิน เลชะกุล, วิชาสงฆ์ นพรัตน์,
เล่มเดียวกัน, หน้า ๓๓.

"ศุภมัสดุ ๑๘๘๘ ม แม นักรัตน เตือนอาย ขึ้น เจด คำ พุทธวาร
 ปรีเนทกาลกำหนด จึงนายสามขลาเสมียน พระสุภาวะคี บังคมทูล แต่
 สมเด็จพระเจ้ารามาริบัติศรีบรมจักรพรรดิราชาธิบัตีบรมบพิตร พระพุทธิเจ้า
 อยู่หัว ประสงค์้วยขานนี้เจ้าไพร่ หนีนายแล มีผู้เอาไปถึงเขลียง.... จึง
 สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เสด็จจุกคากฤคยในเขลียงบังอาจ
 รัตนแปรพระภักตร โดยปัตติจิมามิขสมบูรณ มีพระราชโองการพิพากษาด้วย
 พฤตมาตราขมลตรี ทั้งหลายว่า ขายกันแต่ในพระนครศรีอยุธยาครั้งนี้....
 และ....ผู้จะบังคับให้ผู้ใดเอาเมียแก่ผู้ชาย สียังยาก...."^๑ เป็นต้น

กฎหมายต่าง ๆ ที่ตราขึ้นใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่สำคัญ มีอาทิเช่น
 ในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อุทอง) พ.ศ. ๑๘๘๓ - ๑๘๑๒
 (ค.ศ. ๑๓๔๐ - ๑๓๖๘) มีพระอัยการลักษณะพยาน พระอัยการอาญา
 หลวง ลักษณะรับฟ้อง พระอัยการลักษณะลักพา ลักษณะอาญาราชฎ
 พระอัยการลักษณะโจร พระอัยการลักษณะเบ็ดเสร็จว่าด้วยที่ดิน
 พระอัยการลักษณะฉ้อโกง

รัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา)
 พ.ศ. ๑๘๖๓ - ๑๘๘๑ (ค.ศ. ๑๔๒๔ - ๑๔๔๘) มีพระอัยการขบถศึก

รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. ๑๘๘๑ - ๒๐๓๑
 (ค.ศ. ๑๔๔๘ - ๑๔๘๘) ได้มีการตรากฎหมายทำเนียบศักดินาข้าราชการ
 พลเรือน เช่น พระอัยการตำแหน่งพลเรือน พระอัยการตำแหน่งนาย
 ทหารหัวเมือง นอกจากนี้ได้มีการตรากฎหมายเทียบบาลขึ้นอีกด้วย

รัชกาลสมเด็จพระไชยราชาธิราช พ.ศ. ๒๐๓๓ - ๒๐๘๘
 (ค.ศ. ๑๕๙๐ - ๑๕๕๕) มีกฎหมายลักษณะพิสูจน์ค่าน้ำ พิสูจน์ลุ่มไฟ

^๑ พระวรวงศ์วิบูลย์, เรื่องเดิม, หน้า ๓๐.

รัชกาลพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. ๒๑๗๓ - ๒๑๘๘ (ค.ศ. ๑๖๓๐ - ๑๖๕๕) มีกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระอัยการพรหมศักดิ์ พระอัยการลักษณะอุทธรณ์ พระอัยการทนาย พระอัยการลักษณะฎีกาและกฎ ๓๖ ข้อ^๑ เป็นต้น

สรุปได้ว่ากฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีมากพอสำหรับใช้บังคับบรรดาคดีในสมัยนั้น เพราะเป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่ของราษฎร เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดี และเป็นกฎหมายปกครองทำนองรัฐธรรมนูญปกครองแผ่นดินด้วย นอกจากนี้กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยายังมีลักษณะพิเศษซึ่งเป็นการยับยั้งการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์อีกด้วย ในการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน ดังนั้นการออกกฎหมายยับยั้งการใช้อำนาจสูงสุดย่อมไม่อาจทำได้ และไม่เคยมีปรากฏในโลกด้วย แต่กฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้บัญญัติเรื่อง การงัดใช้อำนาจสูงสุดไว้ในกฎหมายอาญาหลวง ซึ่งได้ตราไว้เป็นบทบังคับว่า เมื่อผู้มีบาปเห็นใจ ๕ ประการ^(๒) ต้องโทษ

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานกฎหมายไทย, (พระนคร: โรงพิมพ์พิพรรณนคร, ๒๔๗๕), หน้า ๑๒ - ๑๖.

(๒) กฎหมายอาญาหลวงกำหนดบาปเห็นใจไว้ ๕ ประการ คือ (๑) ผู้ไปราชการสงครามชนช้างรบชนะข้าศึก (๒) ผู้เอาสมัครพรรคพวกมาอาสาทำศึกสูญเสียชีวิตเอาชนะแก่ศัตรู (๓) มีศัตรูหมู่ร้ายมาปล้นบ้านเมืองอาสารักษาพระนครไว้ได้ (๔) ทำราชการเก็บภาษีสมบูรณโดยประเพณีธรรมมิให้ราษฎรเดือดร้อน (๕) พินักษาบรรดาคดีชอบตามประเพณีโดยสัตย์ธรรม

ถึงตายด้วยประการใดก็ตาม "ให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวงั่วก่อน" และให้กำหนดโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้กล่าววาทของกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งบัญญัติการยับยั้งการใช้อำนาจสูงสุดของกษัตริย์ไว้ตอนหนึ่งว่า "กฎหมายสมัยอยุธยาเป็นเพชรน้ำหนึ่งไม่แต่ในประวัติศาสตร์กฎหมายไทย แต่เป็นเพชรน้ำหนึ่งในประวัติศาสตร์กฎหมายของโลก เพราะที่ข้าพเจ้าทราบมาไม่มีกฎหมายอย่างนี้ในโลกที่ใครเคยบัญญัติไว้หรือจะหาอ่านได้"^๑

กฎหมายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ความเสียหายที่กรุงศรีอยุธยาได้รับจากการเสียกรุงแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ (ค.ศ. ๑๗๖๗) นั้นมีมากมายนัก นอกจากบ้านเมืองถูกเผา ราษฎรพินาศ ผู้คนล้มตายและถูกกวาดต้อนเป็นเชลยศึกแล้ว เอกสารสำคัญรวมทั้งพระราชกำหนดกฎหมายของบ้านเมืองยังสูญหายเป็นจำนวนมาก การเสียกรุงครั้งนี้ทำให้เกิดผลร้ายอย่างยิ่งแก่กฎหมายไทย ประมาณกันว่าเหลือกฎหมายอยู่เพียงหนึ่งในสิบเท่านั้น^๒ ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมิได้ทรงเปลี่ยนแปลงทางกฏหมายเลย เพราะเกือบทั้งรัชกาลบ้านเมืองต้องทำศึกสงครามอยู่มิได้ขาด ประจวบกับรัชกาลของพระองค์มีระยะเวลาสั้น คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๑๑ - ๒๓๒๕ (ค.ศ. ๑๗๖๘ - ๑๗๘๒)

^๑ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, กฎหมายสมัยอยุธยา, (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร, ๒๕๑๐), หน้า ๘๐.

^๒ประชุมกฎหมายรัชกาลที่ ๑ จ.ศ. ๑๑๖๖ เล่ม ๓; พระราชกำหนดที่ ๒๘, (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง), หน้า ๓๘๘.

พระองค์จึงไม่ทันทรงเป็นธุระเรื่องกฎหมาย กฎหมายสมัยกรุงเก่าก็ใช้เรื่อยมาจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีผู้สถาปนากรุงเทพมหานคร ฯ ตลอดเวลาเกือบ ๒๒ ปี รัชกาลกฎหมายสมัยกรุงเก่ายังใช้ได้ดี ไม่มีปัญหายุ่งยากเกิดขึ้นจนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๓๔๗ (ค.ศ. ๑๘๐๔) จึงเกิดคดีซึ่งแสดงให้เห็นถึงความคลาดเคลื่อนและความบกพร่องของกฎหมายที่ใช้อยู่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจชำระกฎหมายครั้งใหญ่อันทำให้เกิดกฎหมายตราสามดวง ขึ้น

กฎหมายตราสามดวง

คดีที่เป็นมูลเหตุอันทำให้เกิดการชำระกฎหมายครั้งใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗ (ค.ศ. ๑๘๐๔) จนทำให้เกิดกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นกฎหมายที่นำมาตลอดจนถึงรัชกาลที่ ๕ นั้นได้แก่ คดีฟ้องหย่าของอำแดงป้อม ภริยา นายบุญศรี ข้างเหล็กหลวง กล่าวคือ นายบุญศรีถูกภริยาฟ้องหย่า ทั้ง ๆ ที่มีหลักฐานว่าภริยานั้นนอกใจสามี เป็นชู้กับนายราชาอรอด แด่ลูกขุนศาลหลวงลงความเห็นว่ายิงหย่าชายได้ นายบุญศรีจึงร้องทุกข์ต่อคณะลูกขุนว่าตนไม่มีความผิด เมื่อถูกฟ้องหย่าเช่นนั้นไม่เป็นการยุติธรรม คณะลูกขุนจึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานความเห็น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าไม่ยุติธรรม เพราะฝ่ายหญิงนอกใจชายแล้วกลับมาฟ้องหย่าได้อีก จึงโปรดให้ตรวจทานกฎหมายกับฉบับหอหลวงและฉบับข้างที่^(๑) ปรากฏว่าขอความตรงกันทั้ง ๓ ฉบับ คือ ฝ่ายหญิงขอหย่า

(๑) เมื่อยังไม่มีการพิมพ์หนังสือ มีธรรมเนียมให้เขียนกฎหมายนี้ขึ้นไว้ ๓ ฉบับ ไว้ที่ศาลหลวงสำหรับใช้ในศาล ๑ ฉบับ ไว้ที่หอหลวงซึ่งเป็นรำนุหนังสือราชการ ๑ ฉบับ และไว้ที่ข้างที่ คือสำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรงใช้อีก ๑ ฉบับ ทั้ง ๓ ฉบับได้รับการตรวจทานอย่างถูกต้อง ธรรมเนียมการเก็บกฎหมายเช่นนี้ปฏิบัติกันมานานถึงรัชกาลที่ ๗

เมื่อใดก็ได้ แม้ว่าสามีจะไม่มีความคิด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า คงจะเป็นความผิดพลาดของผู้จกกฎหมายซึ่งคงจะจำผิดพลาดไป พระองค์ไม่ทรงเชื่อว่า โบราณราชกษัตริย์จะทรงวางกฎหมายที่ขาดความยุติธรรมเช่นนี้ พระองค์จึงโปรดฯให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นชำระกฎหมายทำนองเดียวกับที่ได้ตั้งคณะกรรมการชำระพระไตรปิฎก คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย อาลักษณ์ ๔ คน ลูกขุน ๓ คน และราชบัณฑิตยอีก ๔ คน^๑ ทรงโปรดฯให้กรรมการชุดนี้ "ชำระพระราชกำหนดบทพระอาการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมศาสตร์ไปให้ถูกต้องตามบาฬีและเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าใจและทรงพระอุตสาห์ทรงชำระคัดแปลงซึ่งบทอันปลาคั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรงพระมหากรุณาอันจะให้ เป็นประโยชน์แก่กษัตริย์อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า"^๒

งานแก้ปรับปรุงกฎหมายให้ถูกต้องตามหลักยุติธรรมนี้กินเวลาเพียง ๑๑ เดือนเท่านั้น เมื่อชำระกฎหมายเสร็จแล้ว จึงให้อาลักษณ์เขียนลงเส้นหมึกไว้ ๓ ฉบับ สำหรับไว้ที่ศาลหลวง หอหลวง และห้องเครื่อง กฎหมายทุกเล่มที่ได้ชำระในครั้งนี้โปรดฯให้ปิดประกาศตราราชสีห์ คชสีห์ และตราบัวแก้ว อันเป็นตราประจำตำแหน่งสมุหนายก ตำแหน่งสมุหพระกลาโหม และตำแหน่งโกษาธิบดี ให้ถือกฎหมายที่ประทับตราสามดวงนี้เป็นหลักในการพิจารณาตัดสินความ ตราทั้ง ๓ ดวงนี้มีความสำคัญมากก็มีข้อความปรากฏในกฎหมายตราสามดวงว่า "ถ้าพระเกษม.... พระไกรสี เข็ญพระสมุค พระราชกำหนด

^๑พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, (ธนบุรี: ป. พิศนาคะการพิมพ์ ๒๕๑๔), หน้า ๒๗๕.

^๒กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๑ (พระนคร: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, ๒๕๑๐), หน้า ๕.

บทยายการ ออกมาพิจารณาคดีโค ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็นปิตุภานี้ไซ้ร้อ ย่าได้
เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดที่เกี่ยว"^๑

ก้วยเหตุนี้กฎหมายฉบับที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
โปรดให้ชำระใน พ.ศ. ๒๓๔๗ (ค.ศ. ๑๘๐๔) จึงเป็นที่เรียกกันทั่วไปว่า
"กฎหมายตราสามดวง" เป็นที่น่าเสียดายที่ต้นฉบับกฎหมายสมัยอยุธยาไม่
ปรากฏว่ามีอยู่เลย พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภพฤฒิยากร ทรง
สันนิษฐานว่า ต้นฉบับเหล่านี้คงจะถูกทำลายโดยเจตนาทั้งนี้ เพื่อจะขจัดความ
ผิดพลาดทั้งปวงที่อาจเกิดขึ้นได้อีก ในสมัยนั้นไม่มีใครกว่ากฎหมายสมัย
กรุงศรีอยุธยาจะมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในเวลาต่อมา^๒

หากพิจารณากฎหมายตราสามดวงตามความหมายของประมวล
กฎหมายปัจจุบันนี้แล้ว จะเห็นได้ว่ามิได้มีลักษณะเป็นประมวลกฎหมายที่แท้จริง
แต่ถ้าพิจารณาตามรูปศัพท์ว่า ประมวล คือ การรวบรวมชำระเสาะแสวงของที่
กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่แล้ว กฎหมายตราสามดวงก็ถือว่าเป็นประมวล
กฎหมาย เพราะเป็นการรวบรวมราชกำหนด บทอัยการ สมัยกรุงศรีอยุธยา
ให้ถูกต้อง รัศกุม เทียงธรรม ทั้งในความแพ่งและอาญา^๓ บทบัญญัติสำคัญ
ของประมวลกฎหมายนี้มีอาทิเช่น ลักษณะพยาน ลักษณะค้ำนำดูยเพลิง ลักษณะ
อุทธรณ์ และลักษณะผิวเมีย เป็นต้น กฎหมายตราสามดวงนี้เป็นกฎหมายหลัก

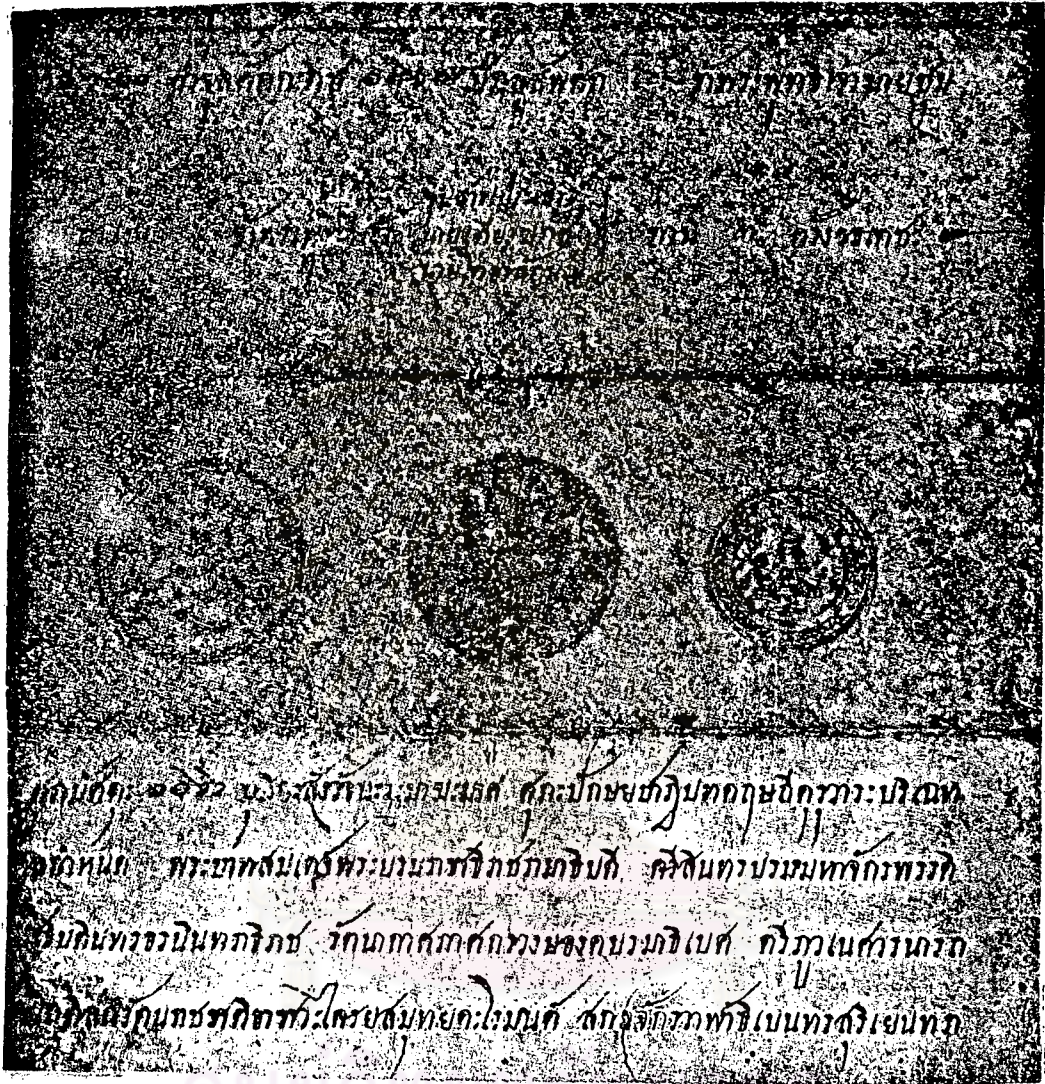
ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภพฤฒิยากร, พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงฟื้นฟูวัฒนธรรม, (พระนคร: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, ๒๕๐๐), หน้า ๔๐.

^๓ H.G. Quaritch Wales, Ancient Siamese Government and Administration (London: Bernard Quaritch Ltd., 1934), p. 166.

ใบปกหน้ากฎหมายตราสามดวง ซึ่งเขียนไว้แต่ในรัชกาลที่หนึ่งครวซาร์ใหญ่
 ในพุทธศักราช ๒๓๘๓ ตราสามดวงในภาพคือจากซ้ายไปขวา ๑. ตราพระราชนิพนธ์ของ
 สมุหนายก ๒. ตราพระราชนิพนธ์ของสมุหพระกลาโหม ๓. ตราบัวแก้วของเสนาบดีกรมท่า

และใช้มาตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชกาลที่ ๕ นับเป็นเวลา ๑๐๐ กว่าปี จนกระทั่งมีการปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตกในรัชกาลที่ ๕ กฎหมายตราสามดวงจึงได้เลิกใช้

กฎหมายอื่น ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

หลังจากมีประมวลกฎหมายตราสามดวงใช้แล้ว กฎหมายที่จะตราขึ้นใช้อีกจึงมีเพียงเล็กน้อย ส่วนมากเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อแก้ปัญหาแต่ละเรื่องที่เกิดขึ้นเท่านั้น เช่น เรื่องสูบฝิ่น เรื่องเก็บภาษีอากร เรื่องทำเงินปลอม เป็นต้น ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีกฎหมายออกมาเพียงฉบับเดียว คือ กฎหมายจุลศักราช ๑๑๕๖ ว่าด้วยพระราชบัญญัติบ่อนเบี้ย ในรัชกาลต่อมากฎหมายตราสามดวงยังใช้บังคับได้ผลดีอยู่ จึงมีเพียงกฎหมายที่ตราขึ้นใช้บังคับเฉพาะเรื่องที่เกิดขึ้นในรัชกาลเท่านั้น เช่น กฎหมายจุลศักราช ๑๑๗๒ (พ.ศ. ๒๓๕๒) ว่าด้วยกฎหมายชำระเลข กฎหมายจุลศักราช ๑๑๗๓ (พ.ศ. ๒๓๕๓) ว่าด้วยกฎหมายไม่ให้ซื้อขายฝิ่น สูบฝิ่น กฎหมายจุลศักราช ๑๑๗๔ (พ.ศ. ๒๓๕๔) ว่าด้วยกฎหมายพระราชบัญญัติเรื่องช่วยไพร่หลวง และกฎหมายพระราชบัญญัติบ่อนเบี้ย กฎหมายจุลศักราช ๑๑๗๖ (พ.ศ. ๒๓๕๗) ว่าด้วยกฎหมายห้ามเล่นการพนัน กฎหมายจุลศักราช ๑๑๗๘ (พ.ศ. ๒๓๕๙) ว่าด้วยกฎหมายพนักงานพระโสดเสวย กฎหมายจุลศักราช ๑๑๘๑ (พ.ศ. ๒๓๖๒) พระราชบัญญัติห้ามสูบฝิ่น

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกฎหมายที่ตราขึ้นใช้อีก ๖ ฉบับ คือ

กฎหมายจุลศักราช ๑๑๘๖ (พ.ศ. ๒๓๖๗) พระราชกำหนดให้เรียกค่านารายคค ๒ ถึง คง ๒ ถึง

กฎหมายจุลศักราช ๑๑๙๑ (พ.ศ. ๒๓๗๒) กระแสพระบรมราชโองการตั้งพิกัตอัตราค่าธรรมเนียมอากรสวนจาก

กฎหมายจุลศักราช ๑๑๙๗ (พ.ศ. ๒๓๗๘) กฎหมายพระราชบัญญัติห้ามไม่ให้ประทุษร้ายคนและพระราชบัญญัติการธรรมเนียมความ

กฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น (พ.ศ. ๒๓๘๐)^๑

กฎหมายจุลศักราช ๑๒๐๕ (พ.ศ. ๒๓๘๖) พระราชกำหนดรัชกาลที่ ๓ เรื่องทำเงินปลอม

สรุปได้ว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๕๔)

(ค.ศ. ๑๗๕๒ - ๑๘๑๑) สภาพการเมืองในทวีปยุโรปและอเมริกาไม่อำนวยให้พ่อค้าตะวันตกเรียกร้องให้ประเทศไทยแก้ไขปัญหาค่านกฎหมายที่ตนไม่พอใจได้ กล่าวคือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๑๙ - ๒๓๒๖ (ค.ศ. ๑๗๗๖ - ๑๗๘๓)

อเมริกาทำสงครามเพื่ออิสรภาพกับอังกฤษ ใน พ.ศ. ๒๓๓๒ (ค.ศ. ๑๗๘๙) ฝรั่งเศสเกิดมีการปฏิวัติครั้งใหญ่ขึ้น และติดตามด้วยสงครามไปเสียดังแต่

พ.ศ. ๒๓๔๔ - ๒๓๕๔ (ค.ศ. ๑๘๐๑ - ๑๘๑๑) ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึง

ติดต่อกับพ่อค้าจากทวีปยุโรปและอเมริกา ในรูปแบบและขอบเขตที่

ประเทศไทยต้องการได้ กฎหมายตราสามดวงจึงยังคงใช้ได้เป็นอย่างดี

ภาพ เพราะสภาพสังคมและวัฒนธรรมไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดในรัชกาล

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๔๑๑) (ค.ศ. ๑๘๕๑

- ๑๘๖๘) และรัชกาลต่อมา การติดต่อกับประเทศตะวันตกของไทยจึงได้

เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของโลก ปัญหาคนในบังคับและเรื่องสิทธิ

สภาพนอกอาณาเขตได้สร้างความยุ่งยากให้แก่ประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งยังผล

ให้ประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายและการศาลไทยให้เป็นแบบ

ตะวันตกนิยม

^๑เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม), ประชุมกฎหมายประจำศก., (พระนคร: โรงพิมพ์เกลิเมต์, ๒๔๗๘), หน้า ๕, หน้า ๑๙๘, ๒๑๕.